

De coleslaw kan de cuspidor in

Taalkundige Nicoline van der Sijs telde 246 Nederlandse leenwoorden in het Amerikaans

Wie denkt er bij het woord 'dope' nog aan een dikke saus? Het is een van de vele begrippen uit het zeventiende-eeuwse Nederlands die Amerikanen overnamen.

Door MARIËS HAGERS

LEIDEN, 8 SEPT. Dit jaar is het vierhonderd jaar geleden dat Nederlandse avonturiers in Noord-Amerika de rivier de Hudson op zeilden en de kolonie Nieuw-Nederland stichtten. Ze raakten hun zeggenschap over het nieuwe land 55 jaar later alweer kwijt aan Engeland, maar niet zonder een erfenis na te laten. Te weten: 246 leenwoorden die nog altijd in het Amerikaans gebruikt worden. Met dank aan de Nederlanders betalen Amerikanen met *dollars*, bouwen ze *stoops* aan hun huizen die ze schoon schrobden met een *boonder*, eten ze *cookies*, *hutspot* en *coleslaw*, geven ze over in een *cuspidor*, werken ze onder een *boss* en voelen ze zich *oversloughed* als een bepaalde functie of promotie aan hun neus voorbijgaat.

Historisch taalkundige Nicoline van der Sijs publiceerde in 1996 een woordenboek van buitenlandse leenwoorden in het Nederlands en is al ruim tien jaar bezig met het omgekeerde: in zoveel mogelijk talen zoeken naar Nederlandse leenwoorden. Het is monnikenwerk dat bestaat uit het nauwkeu-

rig doorspitten van woordenboeken en historische bronnen.

Amerika heeft ze al een tijdje klaar en op verzoek van de Nederlandse Taalunie heeft ze voor de festiviteiten rond '400 jaar Nederland-Amerika' van de Amerikaanse lijst een boek gemaakt: *Yankees, cookies en dollars. De invloed van het Nederlands op de Noord-Amerikaanse talen*. Ze schreef er een inleiding bij vol wetenswaardigheden over de geschiedenis van het Nederlands overzee. De 246 woorden worden thematisch gepresenteerd en zijn rijk voorzien van verhalen, etymologie en context. Het boek verschijnt aanstaande donderdag, bij de start van de herdenkingsfestiviteiten in New York.

Wat is het leukste leenwoord?

„Tja, leuk ... Ik zeg liever interessant of historisch bijzonder. Ik heb bijvoorbeeld veel tijd besteed aan *Yankee*. Er bestaan een heleboel theorieën over de etymologie ervan, maar ik heb ze kunnen reduceren tot één: Jan-Kees. *Poppycock* vind ik leuk omdat het zo'n rare achtergrond heeft. Het betekent zoiets als kletspraat en komt van het Nederlandse poppekak, hetzelfde als poppestront. Nederlandse dialecten kennen dat in de betekenis van 'onnodige drukte'. Tegenwoordig is *poppycock* in Amerika een oubollig woord. Wie bij de tijd wil zijn, zegt *bullshit*.”

Het Zuid-Afrikaanse woord 'apartheid' is wereldberucht geworden. Heeft u in het Amerikaans ook zul-

ke woorden gevonden?

„Dat is er: *dope*. Bij de Nederlandse kolonisten was het een dikke saus over het eten. Dat woord werd later gebruikt voor een dik mengsel van opium en zo is het in de drugs-wereld bekend geworden.

„Ook *boss* vind ik een bijzonder woord. Waarom kozen de Amerikanen nou *boss* om een gezagsverhouding uit te drukken en niet het Engelse *master*? Ik denk omdat ze zich wilden distantiëren van de hiërarchische verhoudingen in Groot-Brittannië. Na de onafhankelijkheid was er grote behoefte om in taal en cultuur afstand te nemen van het moederland. Bovendien, slaven zeiden *master* en daar wilden gewone arbeiders niet mee geassocieerd worden.”

U noemt de invloed van het Nederlands uniek, maar 246 woorden is toch niet zo veel?

„Ik vind het veel omdat ik het vergelijk met het Britse Engels. In de *Oxford dictionary of English etymology* heb ik vijfhonderd leenwoorden geteld, maar dan heb je het over contacten gedurende negen eeuwen. In het Amerikaans zijn het er 246 over vier eeuwen. Gemiddeld veel meer. Je moet ook bedenken: er zijn in de zeventiende eeuw maar ongeveer vijfduizend Nederlanders naar Amerika gegaan. Dat die invloed nu nog zo groot is, is opvallend.”

Hoe verklaart u dat?

„De Nederlanders gingen bij elkaar wonen. Ze bleven Nederlands

Van der Sijs. Foto Maurice Boyer

spreken en hun kinderen in het Nederlands opvoeden. In de *Dutch belt* langs de oostkust waren ze op sommige plekken lange tijd zelfs in de meerderheid en hadden ze veel invloed in het bestuur, ook toen de kolonie allang Engels was geworden. Het Nederlands had veel prestige en Engelse, Duitse en Franse kolonisten leerden het. Het aantal sprekers van het Nederlands groeide dus sneller dan de bevolking. In 1790 waren er zo'n 100.000 mensen die 'leeg Duits' of 'laag Duits' spraken. Zo heette hun spreektaal.”

„Wat tijdens mijn onderzoek bovendien bleek, is dat de zeventiende-eeuwse kolonisten veel

meer invloed hebben gehad op het Amerikaans dan de immigranten uit de negentiende en twintigste eeuw, terwijl er toen ongeveer 300.000 Nederlanders naar Amerika verhuisden. Zeventig procent van de leenwoorden is uit de zeventiende eeuw afkomstig.”

Kun je uit de leenwoorden ook afleiden hoe Nederlanders zich gedroegen?

„Nee, maar je kunt wel zien wat ze aan dingen hebben meegenomen. Oliebollen, rollade, spek, balkenbrij, dobbers, beddespreien en allerlei soorten schoonmaakgerei. De meeste leenwoorden zijn namen of zelfstandige naamwoorden. Heel weinig bijvoeglijke naamwoorden, die iets zeggen over een woord en een gevoelswaarde uitdrukken. Maar je kunt wel op een andere manier ontdekken hoe er over Nederlanders werd gedacht: via uitdrukkingen en combinatiewoorden met Dutch. Daarvan zijn er tientallen. En die zijn meestal niet vleidend.”

Tja, zuinig zijn we volgens de Amerikanen, en onbeleefd, laf, lawaaiig en arrogant. Maar gelukkig vond Nicoline van der Sijs ook deze prachtige tegeltjeswijsheid: *If you ain't Dutch, you ain't mu(t)ch*.

Nicoline van der Sijs: *Yankees, cookies en dollars*. De invloed van het Nederlands op de Noord-Amerikaanse talen, Amsterdam University Press. Prijs 34,50 euro. Aanstaande vrijdag verschijnt in de bijlage Boeken een recensie.